

Dans in de beeldende kunst

Dat "dans" ook een echte podiumkunst is weten we wel. Wie heeft er nog nooit genoten van een dansvoorstelling?

Dat "dans" ook als inspiratiebron diende in de beeldende kunst tonen we aan door de tentoonstelling "TRANCE DANCE" in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (31 augustus – 30 november 1997) even onder uw aandacht te brengen.

Trance Dance

Wat heeft de hedendaagse jongerencultuur van de technomuziek en de raves te maken met een Apulische vaasschildering uit de vierde eeuw voor onze tijdrekening? Of met een schilderij van een Vlaams primitief uit 1493? Of met Mendelssohn's Lied ohne Worte? Of met een in Algerije geschilderd doek van Henri Evenepoel uit 1898?

Deze tentoonstelling bracht kunstwerken uit 25 eeuwen tezamen: sculpturen, schilderijen, edelsmeedwerk, manuscripten, film, keramiek, ... Er was een gelegenheid tot het beluisteren van muziek: 15de en 16de eeuwse moresca's zoals deze van de geniale Orlandus Lassus, anonieme morris dance, composities van Vlaamse componisten als Susato en Willaert, Marrokaanse gnaoua, mediterrane tarantella's, Cubaanse ocha, werken van 19de eeuwers als Liszt en Mendelssohn, Hongaarse boritza, allerrecentste techno en hardcore, Roemeense callusdansen, ...

Wat is het bindend element tussen dit alles?

De hopeloze of uit zijn evenwicht geslagen mens die naar een heropstanding streeft. Of voor diegene die zich meer op de vlakte wil houden: om de toevlucht tot de ontketende dans, waarin het individu door een trance herboren wordt. "Vallen en opstaan", zoals we dit in de volkstaal uitdrukken. Het is een inzicht dat in de meest uiteenlopende culturen gedeeld wordt: de mens die zich aan het einde van zijn krachten voelt, moet door een duister ritueel van symbolisch sterven om terug op te staan. Dit gebeurt bij uitstek in de dans, die lichaam en geest mobiliseert.

In West-Europa, aan de spits van de "modernisering", waren deze tradities reeds in de 15de eeuw "folklore" geworden, een kijkspel dat nog slechts een vermaak was. Wat we op de volgende bladzijde in het Schuttersfeestschilderij zien, is een gefolkloriseerde versie van zulk dansritueel.

In afgelegen, landelijke streken bleef de praktijk van de therapeutische dans tot in deze eeuw in zwang: de Roemeense calush, de mediterrane tarantella of "spinnendans", de Engelse morris.

Luister even mee naar het verslag van een ooggetuige van een tarantellaritueel. Het komt van de arts Baglivli, omstreeks 1700: "Zij die gebeten zijn door de 'tarantula' vallen halfdood op de grond, zonder krachten en buiten zinnen. Ze ademen moeilijk en kermend, en liggen vaak onbeweeglijk en als het ware onbeziel. Zodra echter de muziek zich laat horen, nemen voorgenoemde symptomen af. De zieke begint vingers en handen te bewegen, dan de voeten en de andere ledematen. Naarmate de ritmische melodie zich ontwikkelt, neemt de beweging der leden toe. Eerst ligt de zieke op de grond, staat op, danst een beetje, zucht, en wringt zich op de vreemdste wijze rond. De eerste dansen duren lang, vaak 2 of 3 uren. Na een rustpauze op een bed, waar met het zweet afwist en hen wat op krachten laat komen, hervatten ze de dans, en dit wel twaalf maal per dag. De dans begint bij zonsopgang en gaat zonder onderbreking door tot één uur op de

middag. Soms moeten de getarantuleerden ophouden te dansen: niet door uitputting, maar omdat ze een of andere muzikale dissonant waarnemen. Dit namelijk ontlokt hen diepe zuchten en onzegbare hartenpijn. Ze kermen en gaan te keer tot het akkoord hervonden is en ze de dans hervatte..."

Zo bracht de tentoonstelling uiterst zeldzame en kostbare voorstellingen van de moreskendans uit de 15de eeuw, maar ook voorbeelden van mediterrane praktijken en hedendaagse kunstwerken uit de Magreb.

Daar namelijk bleven trance dance-tradities tot in onze tijd levend, doorgegeven en behoed door enkele broederschappen. De Gnaoua, de enigen die op dit ogenblik nog actief zijn (afkomstig van Guinea, de oude benaming voor zowat het hele gebied tussen Senegal en Ghana) stammen af van de gedurende eeuwen in Marokko ingevoerde slaven uit dat gebied. Zij zijn de "specialisten" van de bezwerende muziek. Door hun lange inwijding via de dans en de muziek bezitten ze de mogelijkheid, met geesten om te gaan. De Gnaoua werken nauw samen met zieneressen en geestelijke leidsters. Gedurende een ritueel, dat de hele nacht – en in zijn volledigste vorm, drie nachten – in beslag neemt, wordt de patiënt genezen. Dit ritueel is van een ongehoorde complexiteit, waarin slechts de "grootste meesters" inzicht hebben.

Na een inleiding van enkele tientallen gezangen en dansen, komen de 7 geestenrijken aan bod. Elk heeft zijn eigen gezangen, ritmes, toonaarden, parfums, symbolen en kleur. De patiënten "herkennen" hun ritme en kleur, en werpen zich in de dans. Door een sluier in de desbetreffende kleur maken ze zich kenbaar als "slaven" van een welbepaalde geest.

Een zeer ritmische dans begint. Het is de taak van de "meester", in woordloos contact de danser (in de praktijk meestal een danseres) aan te voelen en te begeleiden, zoals een therapeut zijn patiënt begeleidt. Ondertussen raast de muziek door: het ritme wordt aangegeven door een oorverdovend geklepper van de metalen qarqab (een soort reuzecastagnetten), waaronder de doffe bas van de guimbri danst. Dit snaarinstrument mag enkel door de "meester" bespeeld worden. Op een gegeven ogenblik, dat voor oningewijden niet voorspelbaar is, zwijgen de qarqab. Slechts het onderaardse gebrom van de guimbri is hoorbaar. Dit noemt men het "doen stijgen". De danser(es) zet nog enkele passen en stort dan in trance neer. De volgende dag zal ze als herboren aanvatten. Een man, uit deze besloten wereld van Gnaoua voortgekomen, is vanuit een impuls enkele van zijn "innerlijke" beelden gaan schilderen. Ontdekt en aangemoedigd door een kunstminnaar uit Essaouira is hij voortgegaan op deze weg. Het gaat om Mohammed Tabal. Zijn beelden zijn bevreemdend, een onbevattelijke chaos voor buitenstaanders. Zijn werk is echter vol van verwijzingen naar het mental universum van de Gnaoua.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.